

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมามากเค็ง
ตำบลหนองคัน อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย
Potential Development Guidelines of Phu Mak Keng Tourism Management Team,
Nong Kan Sub-district, Phu Luang District, Loei Province

ไทยโรจน์ พวงมณี คชสิทธิ์ เจริญสุข พชรมณ ใจงามดี และ ณศิริ ศิริพริมา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Thairoj Phoungmanee Kotchasi Charoensuk Pacharamon Jaingamdee
and Nasriry Sriryparimar
Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University

วันที่รับ (Received) : 30 August 2022

วันที่แก้ไขเสร็จ (Revised) : 12 December 2022

วันที่ตอบรับ (Accepted) : 18 December 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทกลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวภูมามากเค็ง และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมามากเค็ง ตำบลหนองคัน อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ สมาชิกกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองคัน จำนวน 22 คน ใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาเอกสารเป็นเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมามากเค็ง รวมกลุ่มกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 มีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน จุดแข็งคือ ผู้นำเสียสละและมีการใช้สื่อวิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนากลุ่ม มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองบัว ด้วยสถานการณ์โควิด 19 ทำให้สมาชิกแยกย้ายกันไป กลุ่มยังไม่มี การจัดตั้งและวางกฎระเบียบเงื่อนไข ยังไม่มีงบประมาณสนับสนุน 2) แนวทางการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมามากเค็งมีดังนี้ (1) ด้านหน่วยงานภาครัฐ ต้องกำหนดนโยบายและกิจกรรมการพัฒนากลุ่มที่เป็นรูปธรรม (2) ด้านการบริหารจัดการ ต้องกำหนดบทบาทของสมาชิกและกฎระเบียบที่ชัดเจน (3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยว (4) ด้านงบประมาณ ต้องมีการระดมทุน (5) ด้านผู้นำการท่องเที่ยว ต้องอบรมและพัฒนาผู้สื่อสารการท่องเที่ยว (6) ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ต้องสร้างสื่อสังคมออนไลน์หลากหลายรูปแบบ และ (7) ด้านการสร้างเครือข่าย ต้องสร้างความร่วมมือและแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา; กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน; ภูมามากเค็ง; อำเภอกุหลาบ

Abstract

This research aimed to 1) study the Phu Mak Keng tourism management team's environment in Nong Kan sub-district, Phu Luang district, and Loei province; and 2) study the development guidelines of the Phu Mak Keng tourism management team in Nong Kan sub-district, Phu Luang district, and Loei province. The group of 22 informants comprised the members of the tourism management team, local scholars, and representatives from the Nong Kan sub-district administration office. Focus group discussions, in-depth interviews, and documentary reviews were the research tools and data collection methods. Content analysis was implemented for data analysis. The outcomes were as follows: 1) The Phu Mak Keng Tourism Management Team was established in 2015, aiming to create income for the community. The strengths were the leaders' dedication and the use of community radio as a development tool. There was the connection with the Nong Bua Tourism Community Group. The members were forced to split up due to the COVID-19 epidemic; the tourism management team had not been reassembled; conditions and regulations had not been established; and there was no financial assistance either. 2) The development guidelines of the Phu Mak Keng tourism management team were: (1) government agents need to set policies and activities to develop the team concretely; (2) for management, the roles of members and regulations of the team should be clearly specified; (3) there should be plans for tourism activities; (4) for a financial budget, fund raising is needed; (5) for tourism leaders, there should be training and development for tourism communicators; (6) for marketing and public relations, it is necessary to create a variety of social media; and (7) for network creation, it is needed to enhance participation and search for new tourist attractions.

Keywords: Development Guidelines; Community Tourism Management Team; Phu Mak Keng; Phu Luang District

บทนำ

อำเภอกุหลองเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเลยที่มีพื้นที่และเรื่องราวโดดเด่นเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เช่นการมีทุนทางธรรมชาติทั้งภูหอ ภูหลวง ถนนลอยฟ้า ทุนทางปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า หัตถกรรมเครื่องจักสาน แหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์บ้านหนองบัว และทุนทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับความเชื่อท้องถิ่นและความเชื่อในพุทธศาสนา เช่นศาลพญาช้างและนางพม่อม พื้นที่อำเภอกุหลองนั้นยังมีการจัดการท่องเที่ยวลักษณะที่เชื่อมโยงกันไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่โดดเด่น ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐยังไม่แผนการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่อำเภอกุหลองที่ชัดเจน (ไทยโรจน์ พวงมณี, คชสิทธิ์ เจริญสุข, ณศิริ ศิริพริมา, และ มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์, 2565) นอกจากนี้พื้นที่การท่องเที่ยวขาดการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว จึงดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปตามศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งชุมชนการท่องเที่ยวเชื่อว่าการกำหนดยุทธศาสตร์หรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จะทำให้อำเภอกุหลองสามารถก้าวไปเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและดำเนินการ

ต่อไปได้อย่างยั่งยืน (ณศิริ ศิริพริมา และ ศรีจิตรา นวรัตนภรณ์, 2562) เนื่องจากพื้นที่อำเภอกุหลาบ ถูกขนานนามว่า “มรดกแห่งอีสาน” เป็นนิยามที่ยกย่องความงามของภูหลวง อย่างไรก็ตามพื้นที่การท่องเที่ยวบ้านหนองบัวที่หุบขุนทางวัฒนธรรมและวิถีเกษตรกรรมมาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม ส่วนในบางพื้นที่ เช่น ตำบลแก่งศรีภูมิได้ร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นศักยภาพของธรรมชาติของแม่น้ำเลยสำหรับนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต และตำบลหนองคันมีการรวมกลุ่มกันนำเรื่องธรรมชาติที่สวยงามอย่างภูมอกึ่งและป่าชุมชนมาพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ตำบลหนองคัน มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำเลย มีตำนานความเชื่อเรื่องพญาช้างและนางผมหม่อมร่วมกับพื้นที่อื่นของอำเภอกุหลาบที่เชื่อมโยงแม่น้ำเลย โดยตำนานกล่าวถึงบุคคล สัตว์ป่า ป่าภูหลวง แม่น้ำเลย และธรรมชาติ รวมถึงพืชสมุนไพรที่ชื่อว่า “เห่ง” ที่นางผมหม่อมใช้ในการสระผมเมื่อมาอาบน้ำที่แม่น้ำเลย ตำนานนี้ถูกนำมาสู่การสร้างประเพณีพญาช้างและนางผมหม่อมขึ้นโดยจัดประจำปีช่วงเดือนกุมภาพันธ์ (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) นอกจากนี้พื้นที่ตำบลหนองคันยังมีวัดคอนสวรรค์ที่เป็นวัดธรรมยุตที่เคยมีพระเกจิอาจารย์ชื่อดังมาปฏิบัติธรรม เช่น หลวงปู่หลุยส์ และหลวงปู่ชอบ ฐานสโม สำหรับพื้นที่วัดนั้นเป็นป่าชุมชนนี้มีเนื้อที่ประมาณ 80 ไร่ บริเวณทั้งหมดมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบและพื้นที่ภูเขาสูง มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยมีพืชเศรษฐกิจและพืชท้องถิ่นขึ้นอยู่กระจายทั่วบริเวณ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนอาศัยหาของป่า เช่นหน่อไม้ พืชสมุนไพร สัตว์บางประเภท เช่น กระรอก กระแต หนอนไม้ไผ่และนกป่านำไปบริโภคและจำหน่าย พื้นที่ป่าชุมชนนี้มีพืชประจำถิ่นชื่อต้นหมากเค็งหรือต้นลูกหยี ขึ้นอยู่หนาแน่นกระจายทั่วบริเวณ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อภูเขาตามลักษณะของพืชประจำถิ่นว่า “ภูมอกเค็ง” จุดสูงสุดของภูมอกเค็งสามารถมองเห็นภูหอ ภูหลวง ภูป่าเปาะและภูค้อน้อยจุดการท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สลับซับซ้อนสวยงามและมีชื่อเสียง ดังนั้นพื้นที่ป่าชุมชนที่มีภูมอกเค็งจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าสามารถนำมาสู่การจัดการท่องเที่ยวได้

อย่างไรก็ตามการมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆของอำเภอกุหลาบ ส่งผลทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันพัฒนาความสะอาดของวัดคอนสวรรค์ ตกแต่งจุดชมทิวทัศน์และเส้นทางท่องเที่ยวภูมอกเค็งที่เป็นป่าชุมชนที่ชาวบ้านเข้าไปเก็บพืชสมุนไพรได้ เพื่อสร้างรายได้เสริมและรายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนผู้นำกลุ่มการท่องเที่ยวคือนายสมยศ วิสสสา มีการรวมกลุ่มสมาชิกการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้สื่อวิทยุชุมชนประสานงาน และรวมกลุ่มสมาชิกขึ้นมา จนสามารถรวมกลุ่มสมาชิกได้จำนวน 10 คน แต่กลุ่มยังไม่มีระบบการจัดการ การบันทึกข้อมูล การดำเนินการ การประชุมกลุ่มและการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการท่องเที่ยวและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินงานปัจจุบันตามรูปแบบที่กลุ่มเข้าใจ มีการบริหารงานแบบเพื่อน โดยกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอกุหลาบเข้ามาเป็นเครือข่ายเพราะเห็นว่ามีแนวคิดกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ อย่างไรก็ตามการเกิดสถานการณ์โควิด 19 ทำให้กลุ่มสลายตัวลง และนักท่องเที่ยวไม่ได้เดินทางเข้ามา แต่ผู้นำกลุ่มก็ยังดำเนินการพัฒนาพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิทยุชุมชนโดยคาดหวังว่าจะพัฒนากลุ่มไปสู่การจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน จากการสนทนากลุ่มพบว่ากลุ่มมีความต้องการพัฒนาศักยภาพตนเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้หน่วยงานภาครัฐและนักวิจัยเข้ามาพัฒนาความรู้ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวชุมชนช่วยสร้างงานและสร้างอาชีพของชุมชนด้วยเช่น การขายงานหัตถกรรมเครื่องจักสาน ผ้าทอ หรือสินค้าทางการเกษตร และช่วยให้ชุมชนมีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อชุมชนและการท่องเที่ยว (นิสากร ยินดีจันทร์, ภูริพัฒน์ แก้วตาธวันวัฒนา และ สันดุสิต ธีรวิรัชตระกูล, 2560) ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนจึงเป็นองค์ความรู้ที่ต้องพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยมีกิจกรรมการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตามบทบาทหน้าที่ที่ผู้สื่อสารความหมาย หรือการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ส่วนการพัฒนาศักยภาพนั้นอาจมองไป

ในฐานะชาวบ้าน หรือกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องร่วมมือกันปกป้อง รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป (ชนธิกาญจน์ จินใจตรง, วรากุล ตันชนะเทวินทร์, และ วราพรรณ ผลโพธิ์, 2561) อย่างไรก็ตามภูมอกี๋เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นป่าชุมชนและเป็นสมบัติของทุกคน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันเพื่อช่วยกันดูแลปกป้องให้เกิดความยั่งยืนขึ้นผ่านกิจกรรมระหว่างคนกับคน และคนกับป่าชุมชน ที่มีประเด็นความปลอดภัยและความสะดวกต่อการเข้าถึงการปกป้องรักษาด้วย (พิพัฒน์ สุวรรณชาติ, 2552) ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐต้องเข้าไปร่วมพัฒนาแผนการดำเนินการอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวใช้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และการพัฒนาคนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะการใช้พื้นที่ป่าชุมชนที่ทุกคนเป็นเจ้าของด้วยการจัดกิจกรรมการสะท้อนสภาพปัญหา การปฏิบัติการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมและร่วมดำเนินการท่องเที่ยว อันเป็นปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนต่อไป (สุบัน พรเวียง และคณะ, 2561; ณศิริ ศิริพริมา และ ศรีจิตรา นวรัตน์ภรณ์, 2562) อย่างไรก็ตามกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกี๋นั้นมีบทบาทช่วยดูแลและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสมบัติของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปอย่างยาวนาน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวจะเน้นการอนุรักษ์ การปกป้องรักษาป่าที่สร้างประสบการณ์เชิงคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวได้รับรู้อัตลักษณ์ของพื้นที่การท่องเที่ยวนี้ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวที่ดีให้กับกลุ่มจะช่วยสร้างคุณภาพให้กับบุคคลในฐานะผู้จัดการท่องเที่ยวและผู้ดูแลพื้นที่ของป่าชุมชนให้มีความสมบูรณ์ และรักษาความหลากหลายของธรรมชาติของภูมอกี๋ไว้ เพื่อให้มีความสมบูรณ์พร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้ามาสัมผัสกับคุณค่าของป่าชุมชนที่มีความงามตามธรรมชาติ ส่วนการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวนั้นต้องเน้นการมีส่วนร่วมจากผู้นำชุมชนคนในชุมชนและภาคีเครือข่ายในและนอกพื้นที่โดยต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมให้ชัดเจนด้วย (อาภาพร บุญประสพ และคณะ, 2564) สำหรับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนภูมอกี๋ที่ผ่านมาได้แสดงถึงศักยภาพของกลุ่มในการจัดการท่องเที่ยวทั้งด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านผู้นำกลุ่มที่มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (ณัฐกานต์ รุ่งเรือง และ ลินจง โพขาริ, 2559) ดังนี้ 1) มีกิจกรรมการเรียนรู้ของสมาชิก 2) มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชน 3) การแสดงอัตลักษณ์ของชุมชน 4) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและชุมชน 5) การมีรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว และ 6) การเป็นชุมชนที่มีเอกภาพแบบพอเพียง อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกี๋ให้ประสบความสำเร็จและมีมาตรฐานในอนาคตนั้นอาจต้องดำเนินการด้วยหลักการทางวิชาการ ดังแนวคิดของไทยโรจน์ พวงมณี, พายุ แฝงทรัพย์, และ ศุภสิทธิ์ เจริญสุข (2561) ที่กล่าวว่ากลุ่มจะต้องดำเนินการ (1) เขียนแผนการท่องเที่ยวชุมชน (2) สร้างความร่วมมือกับชุมชนและมีเครือข่ายการท่องเที่ยว (3) สร้างเครือข่ายกลุ่มคนในชุมชนร่วม (4) กำหนดระเบียบข้อบังคับทางกฎเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ร่วมกัน (5) อบรมให้ความรู้สมาชิกและพิมพ์สื่อประชาสัมพันธ์ (6) ร่วมกันวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติเต็มศักยภาพและมีความปลอดภัย

จากการที่กล่าวมาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภูมอกี๋ถือว่ามีกระบวนการนำทุนทางธรรมชาติของป่าชุมชนที่มีความแตกต่างมาสู่การทำให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มและชุมชนตำบลหนองคัน เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนที่ร่วมกันดูแลปกป้องรักษาป่าชุมชนซึ่งสามารถพัฒนาไปเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ดังที่ ไพริน เวชธัญญกุล (2563) กล่าวว่าการศึกษาเชิงนิเวศช่วยกระตุ้นการสร้างตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยการให้การศึกษาทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวชุมชนที่นำเรื่องธรรมชาติมาเป็นจุดขายผู้จัดการท่องเที่ยวต้องทำให้มีการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั้งเดิมเกี่ยวกับป่าชุมชนมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วย และที่สำคัญคนในชุมชนรวมถึงนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และพัฒนาความเป็นธรรมชาติ คน วิถีชีวิตที่ต้องอยู่ร่วมกัน ส่งผลทำให้เกิดการ

สร้างเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน (ณัฐกานต์ รุ่งเรือง และ ลินจง โพชาริ, 2559) สำหรับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนภูมามากเค็งแล้ว เป็นกลุ่มที่มีการตั้งขึ้นมาบนฐานของการเข้าวัดปฏิบัติธรรมโดยมีผู้จัดรายการวิทยุชุมชนเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาพื้นที่วัดและเชื่อมโยงมาสู่การปกป้องรักษาป่าให้อยู่คู่กับชุมชน ด้วยเหตุที่ป่าเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชนที่มีผลผลิตให้เก็บเกี่ยวและคั้นหาตลอดทั้งปี ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีพื้นที่เฉพาะโดยพื้นที่การท่องเที่ยวอยู่ภายในวัดที่ช่วยดูแลป่าชุมชนให้คงสภาพธรรมชาติต่อไปก็มีความสำคัญ ซึ่งพบว่ากลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในมิติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มมีความต้องการพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเกิดความยั่งยืน อัจฉราวรรณ เพ็ญวันศุกร์ (2565) กล่าวว่า ปัญหาของพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ยังคงยังไม่เป็นที่รู้จัก ขาดการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ขาดการเชื่อมโยงกับหน่วยงานบริหารจัดการการท่องเที่ยว ขาดการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวการจัดกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมามากเค็ง ตำบลหนองคัน อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย โดยผลการศึกษาจะได้แนวทางจากการระดมความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มและผู้เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาชุมชนบนฐานของการพึ่งพาตนเองจากนั้น จึงประสานหน่วยงานภาครัฐให้เข้ามาหนุนเสริมศักยภาพด้านที่กลุ่มต้องการเสริมให้มีความเป็นมาตรฐานผ่านการจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการและการเข้ามาเป็นที่ปรึกษาของภาครัฐในพื้นที่และผู้เชี่ยวชาญในสถาบันการศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทกลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวภูมามากเค็ง ตำบลหนองคัน อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมามากเค็ง ตำบลหนองคัน อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ อนุรักษ์ และประเพณีพื้นบ้าน มีลักษณะการติดต่อกันระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าบ้านในลักษณะโฮมสเตย์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสการใช้ชีวิตกับคนในชุมชน ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรมโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เห็นลักษณะความเป็นท้องถิ่น มีคนในชุมชนที่มีความรู้และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นกระบวนการทำงานและเป็นระบบโดยเน้นความยั่งยืนเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและฐานทรัพยากรชุมชน (อัญชลี ศรีเกตุ, 2565) โดยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จและสามารถเป็นต้นแบบได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญคือ (1) ชุมชนมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น (2) มีกฎระเบียบ (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน (4) ชุมชนมีขนาดเล็ก บริหารจัดการง่าย (5) ชุมชนสามารถรองรับนักท่องเที่ยว (6) มีการกระจายผลประโยชน์ในชุมชนอย่างเป็นธรรม (7) การเข้าถึงชุมชนสะดวกสบาย (8) ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ (9) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง (10) มีภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมทั้งภายในและนอกชุมชน (11) ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ (12) ชุมชนมีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความสนใจ และ (13) ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ (รัชฎาภรณ์ ทองแป้น, 2562; อัญชลี ศรีเกตุ, 2565)

2. แนวคิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว

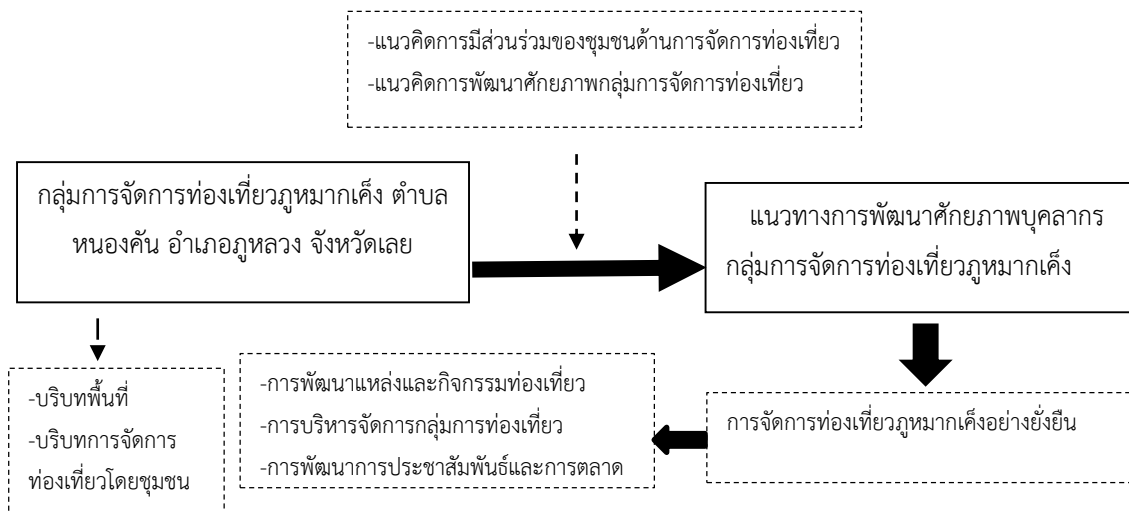
การพัฒนาทัศนียภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นสิ่งสำคัญที่พัฒนาคือ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน ที่จะต้องมีการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่นั้นนำไปใช้จัดการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนักท่องเที่ยวเกิดประทับใจ อยากกลับมาอีกครั้ง ส่วนด้านราคานั้นกลุ่มควรยึดประโยชน์ทั้งในส่วนของชุมชนและนักท่องเที่ยว การได้รับบริการที่ดี คำนึงกับการมาท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำหรับด้านสถานที่ มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกของการเดินทาง มีเครือข่าย ประสานความร่วมมือจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน ส่วนด้านการส่งเสริมการตลาด มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป (นิสกร ยินดีจันทร์ ภูมิพัฒน์ แก้วตารณวัฒนา, และ สันตสิทธิ์ บวรวิเศษตระกูล, 2564) อย่างไรก็ตามการพัฒนาทัศนียภาพของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งการเข้ามาเป็นที่ปรึกษา การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับพื้นที่การท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่ง อาภาพร บุญประสพ และคณะ (2564) กล่าวว่าการพัฒนาที่สำคัญที่สุดของการจัดการท่องเที่ยวคือบุคลากรการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีความสำคัญเพราะรูปแบบการท่องเที่ยว ชุมชนจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชนทุกประเภทมาใช้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้และการเป็น ให้บริการท่องเที่ยว และการเป็นผู้สื่อความหมายการท่องเที่ยว (รัชฎาภรณ์ ทองแป้น, 2562) สำหรับการมีส่วนร่วม และการได้รับการสนับสนุนจากชุมชนนั้น คนในชุมชนจะต้องเต็มใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด มีส่วนวางแผน หรือให้ความคิดเห็นหรือบริหารจัดการ (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจ, 2556) สำหรับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นเป็น กระบวนการที่ช่วยสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างความเข้มแข็ง ผ่านการใช้องค์ความรู้และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ได้รับประโยชน์จากรายได้และช่วยสร้างจิตสำนึก ความหวงแหน ความตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบต่อไป (หทัยรัตน์ สวัสดิ์, 2563)

จากที่กล่าวมาการพัฒนาทัศนียภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจำเป็นต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการร่วมคิดและสะท้อนภาพของความเป็นปัจจุบัน การมอง ภาพของอนาคต และการค้นหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือว่าเป็น ลักษณะเฉพาะที่ชุมชนจะต้องรู้และเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชน ดังนั้นการมีศักยภาพที่ดีของทรัพยากรบุคคลที่มี คุณภาพทั้งด้านความรู้การจัดการท่องเที่ยว การบริการจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยว การเป็นเจ้าบ้านที่ดีจึงมี ความสำคัญที่จะทำให้กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนจากความเข้าใจและแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม มีการพัฒนาด้านจิตวิญญาณของกลุ่มและชุมชน เพื่อให้การดำเนินของกลุ่มเป็นไปด้วยความราบรื่นและมีความสามัคคี

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 22 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว ปรากฏท้องถิ่น และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคัน ได้มาโดยวิธีการเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ 1) สมาชิกกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว 2) ผู้ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชน 3) ปรากฏท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและภูมอกเคิ่ง และ 4) ผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและภูมอกเคิ่ง

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) การสนทนากลุ่ม โดยมีประเด็นดังนี้ การเกิดขึ้นของกลุ่มการท่องเที่ยว จำนวนสมาชิก การบริหารจัดการ งบประมาณ การพัฒนาศักยภาพตนเองที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ TOWS Matrix การมองอนาคตของกลุ่ม การค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม และการทดลองจัดการท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง มีประเด็นหลักคือ ที่มาของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ และ 3) การศึกษาเอกสาร ประเด็น บริบทพื้นที่การท่องเที่ยว บริบทของการจัดการท่องเที่ยว การส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน กิจกรรมที่มีการจัดขึ้นในพื้นที่การท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อขอลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการและมอบจดหมายเชิญในวันนัดหมายการประชุม สำหรับหน่วยงานภาครัฐ นั้นผู้วิจัยมีเอกสารราชการส่งไปยังหน่วยงานเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้ 1) การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน โดยลงพื้นที่ตำบลหนองคัน นัดหมายพื้นที่การสัมภาษณ์ที่บ้าน กลุ่มการจัดการท่องเที่ยว

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหนองคัน และสถานีวิจัยวัดดอยสวรรค์ 2) การสนทนากลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 ประเด็นสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่ม มีผู้เข้าร่วม จำนวน 7 คน ครั้งที่ 2 ประเด็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็ง มีผู้เข้าร่วมจำนวน 7 คน ครั้งที่ 3 ประเด็นการทดลองพัฒนาศักยภาพผ่านการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็ง โดยการทบทวนแนวทางและการค้นหาทักษะการจัดการท่องเที่ยว ครั้งที่ 4 ประเด็น ผลการทดลองการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว มีผู้เข้าร่วมจำนวน 12 คน 3) การศึกษาเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต สำนักวิทยบริการ และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มมาจัดระเบียบข้อมูลตามประเด็นของการวิจัย จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 2) สร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหา 3) อ่านรายละเอียดข้อมูลการวิจัยนำผลใส่ในตารางวิเคราะห์เนื้อหา 4) วิเคราะห์ข้อมูลวิจัยตามประเด็นการเก็บข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 5) การสังเคราะห์ข้อมูลและการเปรียบเทียบข้อมูลสำหรับการหาแบบแผนในบริบทการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยแบ่งการเปรียบเทียบความต่าง 4 ประเด็นดังนี้ (1) ผลลัพธ์เหมือนกันสาเหตุเหมือนกัน (2) ผลลัพธ์เหมือนกันสาเหตุต่างกัน (3) ผลลัพธ์ต่างกันสาเหตุเหมือนกัน (4) ผลลัพธ์ต่างกัน สาเหตุต่างกัน

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยใช้วิธีการดังนี้ 1) วิธีการประชุมคั่นข้อมูลเพื่อการรับรู้และการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลจากผลการวิจัย 2) การมอบหมายให้ประธานกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ตัวแทนสมาชิกและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้อ่านพิจารณาเนื้อหารายละเอียดข้อมูลและยืนยันข้อมูล 3) การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลประกอบด้วย เอกสาร แนวคิดทฤษฎีและการให้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมการวิจัย ผู้วิจัยรายงานผลการศึกษิตตามประเด็นของวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. บริบทกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว ภูมอกเค็ง ตำบลหนองคัน อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย

1.1 ความเป็นมาของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็ง เริ่มขึ้นจากนายสถานีวิทย์ชุมชนต้องการอนุรักษ์ป่าชุมชน และวัดดอยสวรรค์ (ภาพที่ 2) จึงประกาศเชิญชวนชาวบ้านเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยบทบาทหน้าที่ก่อนที่จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามา นั้น สมาชิกมีหน้าที่พัฒนาพื้นที่วัดดอยสวรรค์ให้มีความสะอาดสวยงาม ร่วมกันปลูกพืชสมุนไพรในท้องถิ่นทั่วบริเวณพื้นที่ของวัด มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ที่เข้ามาวัดได้เก็บนำไปใช้ในการบำบัด รักษาและดูแลสุขภาพ สำหรับพืชสมุนไพรที่นำมาปลูกนั้นชาวบ้านได้นำมาจากบ้าน หรือพื้นที่ไร่ของตนเองที่มีขึ้นอยู่มาก และบางสวนการหาซื้อจากพื้นที่อื่นสำหรับนำมาปลูกให้เกิดความหลากหลายด้วย ส่วนบริเวณพื้นที่ภูมอกเค็งนั้นเริ่มมีการจัดการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยมีนักวิชาการอิสระเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวกับหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกที่อยู่ในชุมชน พร้อมกับการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของป่าชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืชสมุนไพร ไก่ป่า หมูป่าอยู่เป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับพื้นที่วัดดอยสวรรค์เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยวัดดอยสวรรค์เปิดเป็นพื้นที่การเรียนรู้และจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี เช่น ประเพณีตักบาตรเทโวโรหนะ รวมถึงประเพณีสิบสองเดือนที่ชุมชนใช้วัดเป็นฐานปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา การปลูกพืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นที่การเรียนรู้และการใช้ประโยชน์ทางการ

บำบัดรักษาและการดูแลสุขภาพ โดยมีนายสมยศ วิปัสสา เป็นผู้จัดการรายการวิทยุชุมชนและเป็นผู้นำกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว

ภาพที่ 2 (ซ้าย) บริเวณด้านหน้าวัดดอยสวรรค์ และ (ขวา) สถานีวิทยุชุมชนที่อยู่ภายในวัด กลุ่มการจัดการท่องเที่ยว ใช้เป็นพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว
ที่มา : ผู้แต่ง

ภาพที่ 3 บริเวณพื้นที่ภายในวัดดอยสวรรค์ที่กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวช่วยกันพัฒนาเพื่อทำนุบำรุงวัดให้เกิดความสะอาด สวยงามและเอื้อต่อการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็ง
ที่มา : ผู้แต่ง

ภาพที่ 4 บ้านโคกนาทางขึ้นไปจุดชมวิวจุดที่ 1 โดยปลายทางบันได มีหอไตรรัตนวิมานบรรพตที่บรรจุรอยพระพุทธรูปจำลอง มีญาติโยมและนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นไปสักการะและชมทิวทัศน์และเดินทางต่อไปสัมผัสกับธรรมชาติ
ที่มา : ผู้แต่ง

1.2 จุดเดินทางท่องเที่ยวภูมอกเค็ง สมาชิกกลุ่มร่วมกันกำหนดเส้นทางและจุดการท่องเที่ยวโดยเน้นคุณค่าที่จะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว ดังนี้ จุดที่ 1 จุดชมวิววัดดอยสวรรค์ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของหอไตรรัตนวิมานบรรพตที่บรรจุรอยพระพุทธรูปจำลองเป็นจุดเริ่มต้นที่กลุ่มร่วมกันพัฒนาขึ้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2558 มีนายสมยศ วิปัสสา นายสถานีวิทยุชุมชนเป็นผู้นำด้วยการสื่อสารผ่านวิทยุชุมชนเพื่อขอรับบริจาคไม้ และวัสดุการก่อสร้างจากคนในชุมชน มีเป้าหมายให้ญาติโยมที่มาทำบุญได้ชื่นชมความงามของภูเขาที่มีชื่อเสียงของอำเภอกุหลาบเช่น ภูหอที่มีลักษณะเหมือนหัวนมของหญิงสาว และแนวยอดของภูหลวงแบบเต็มภูเขา ช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม จะมองเห็นดวงอาทิตย์ตกช่วงรอยต่อของภูเขา (ภาพที่ 5) จุดที่ 2 ดงกระชายป่า อยู่ห่างจากจุดที่ 1 ประมาณ 320 เมตร มีต้นกระชายป่าขึ้นแน่นหนาและกระจายอยู่ทั่วบริเวณตลอดเส้นทางการเดินป่า มีพืชป่าและสมุนไพร ได้แก่ หน่ออีลูกดอกกระเจียว ดอกเอื้องป่า ดอกเข้าพรรษาขึ้นอยู่กระจายตามแนวเขาและบริเวณทางเดินผ่าน มีต้นไผ่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหลากหลายพันธุ์ขึ้นตามแนวเขาสลับกันขึ้น ทำให้เส้นทางมีความร่มรื่นตลอดเส้นทาง จุดที่ 3 ไฮเดิง หรือ ต้นไทรเอน (ภาพที่ 6) ระยะทางห่างจากจุดที่ 2 ประมาณ 340 เมตร ต้นไทรเอนวัดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางมีวงรอบประมาณ 110 ซม. ความสูงจากพื้นดินประมาณ 2.40 เมตร โดยการเอนของต้นไทรจากแนวเขาเขาขึ้นออกไปขนานกับพื้นดิน มีความยาวประมาณ 7 เมตร จากนั้นจึงเป็นส่วนของลำต้นตั้งตรงขึ้นเป็นมูมฉากแล้วแตกกิ่งก้านปกคลุมรอบบริเวณ นักท่องเที่ยวสามารถปีนขึ้นไปนั่งได้ประมาณ 15-20 คน เมื่อมองลงมาด้านล่างจะเห็นดอกเข้าพรรษาออกดอกสีขาวและดอกเอื้องป่าเต็มพื้นที่ บริเวณโดยรอบมีต้นไผ่ขึ้นเป็นกลุ่มกระจายทั่วบริเวณ จุดที่ 4 หน้าผาสวรรค์ปากถ้ำ กว้าง ห่างจากจุดไฮเดิงประมาณ 90 เมตร อยู่ทางทิศตะวันออกของยอดภูมอกเค็ง นักท่องเที่ยวสามารถหยุดนั่งชมทิวทัศน์และถ่ายภาพพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าหรือตกตอนเย็น จุดนี้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นตำบลห้วยสีเสียด ห่งนาไร่สวน วิถีชีวิตชาวบ้าน และสามารถมองเห็นแนวเขาผางาม ผาผ่าย และภูผาแดง จุดนี้มีลานหินกว้างประมาณ 10 เมตรยาวประมาณ 50 เมตรสำหรับยืนชมทิวทัศน์หรือถ่ายภาพ จุดสำคัญคือมีถ้ำลึกจากหน้าผาลงไปได้ดินโดยปากถ้ำกว้างประมาณ 0.50 เมตร ยาวประมาณ 1.50 เมตร โดยถ้ำนี้มีเรื่องเล่าบอกต่อกันมาว่า เป็นจุดฝังสมบัติเงินทองในช่วงการก่อสร้างพระธาตุพนม และมีเหล็กไหลอยู่ในถ้ำ เนื่องจากมีคนเห็นดวงแก้วลอยโผล่เหนือยอดไม้ยามค่ำคืนวันพระบริเวณ ภูซุมเงิน ภูมอกเค็ง และโคกคำพม่า ส่วนใหญ่จะมองเห็นช่วงเช้าพรรษา โดยพบร่องรอยการขุดก้อนหินปัจจุบันก้อนหินได้หลุดตกลงปิดปากถ้ำไว้ ใกล้กันมีถ้ำหินลักษณะก้อนหินขนาดใหญ่เป็นโพลงมีความลึกประมาณ 1.50 เมตร ปากถ้ำกว้างประมาณ 3 เมตร ส่วนด้านบนของถ้ำมีลักษณะคล้ายการแผ่แม่เบี้ยอย่างงูเห่า จุดที่ 5 ผาหมากบก

(ภาพที่ 7) ห่างจากจุดที่ 4 ประมาณ 80 เมตร สามารถเดินข้ามสันเขาจากฝั่งทางทิศตะวันตก เดินมาเรื่อย ๆ จนถึงจุดสูงสุดของภูหมากเค็งตรงจุดต้นกะบกใหญ่ ความสูงของยอดภูหมากเค็ง โดยประมาณ 441 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ด้านบนเป็นที่ราบกว้างประมาณ 3 ไร่ สภาพดินร่วนมีลักษณะเป็นป่าไผ่อุดมสมบูรณ์ มีร่องรอยค้ำยเขี่ยของไถ่ป่าที่หากินในพื้นที่ป่าและพื้นที่ภูหมากเค็ง บริเวณนี้มีโขดหินตั้งซ้อนกันอยู่หลายจุด โดยที่หินบางก้อนนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นไปยืนโยกได้

ภาพที่ 5 จุดที่ 1 ระเบียงชมทิวทัศน์ ปลายทางจากทางเดินขึ้นบันไดนาคอยู่ด้านซ้ายมือ สมาชิกกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็งและชุมชนช่วยกันสร้างระเบียงไม้สำหรับชมภูทอ ภูหลวง และในช่วงเดือนมกราคม
ที่มา : ผู้แต่ง

ภาพที่ 6 จุดที่ 3 ไผ่แดง หรือต้นไทรเอน เป็นจุดขายหนึ่งของพื้นที่การท่องเที่ยวภูหมากเค็ง
ที่มา : ผู้แต่ง

นอกจากนี้ยังสามารถมองเห็นมุมสูงทางทิศตะวันตกที่มีทิวทัศน์สวยงาม จากจุดนี้ประมาณ 30 เมตร ต้องเดินผ่านดงสาหร่ายหางกระรอกที่ออกดอกระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม มีต้นหมากเค็ง ป่าไผ่ชาง และโขดหินใหญ่เรียงรายได้ร่มไม้สำหรับนั่งชมทัศนียภาพของอำเภอกุหลอง จุดที่ 6 จุดชมวิวกุหลองจะต้องเดินเท้าประมาณ 120 เมตร จากจุดที่ 5 มีโขดหิน หน้าผามีต้นไทรและต้นหมากเค็งเป็นร่มเงาให้นั่งพักผ่อน สามารถมองเห็นมุมสูงมองเห็นชุมชนสระน้ำ ท้องไร่ พุงนา วัดวออาราม ช่วงฤดูหนาวจะมองเห็นท้องทุ่งสีเหลืองจี ส่วนช่วงเก็บเกี่ยวชาวนั้นนักท่องเที่ยวจะมองเห็นเป็นทุ่งสีทอง เห็นภูผาแดงและเทือกเขาน้อยใหญ่จากทิศตะวันออกจรดทิศตะวันตกเป็นแนวยาวตลอด จากนั้น

จึงเป็นเส้นทางเดินกลับไปยังจุดเริ่มต้นคือวัดดอยสวรรค์ ระหว่างเดินทางกลับจะมีพืชสมุนไพร พืชท้องถิ่นและป่าไผ่ขึ้นให้เห็นทั่วบริเวณตลอดเส้นทางท่องเที่ยว (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 7 จุดที่ 5 ฝายหมากบก มีลักษณะเป็นแก่งหินและหน้าผา มองเห็นภูหอที่เป็นภูเขาหน้าตัดหรือพูจีเมืองเลย
ที่มา : ผู้แต่ง

ภาพที่ 8 บริเวณป่าไผ่ที่ขึ้นอยู่หนาแน่น ชาวบ้านเข้ามาหาหน่อไม้ เห็ด แมลง รวมถึงสมุนไพรที่แทรกตัวขึ้นในพื้นที่
ที่มา : ผู้แต่ง

1.3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็ง พบว่า

1.3.1 รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวและเรียนรู้พืชสมุนไพรและธรรมชาติแวดล้อม ถ่ายภาพตามจุดที่กำหนด ใช้ระยะเวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง สามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ในช่วงเช้าเพื่อชมพระอาทิตย์ขึ้นและเรียนรู้พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่นระหว่างการเดินทางจากผู้สื่อความหมายที่ทางกลุ่มจัดเตรียมไว้ โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมารวมตัวกันพร้อมเดินทาง ณ ศูนย์วิทยุชุมชนและกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว เวลา 05.30 น.

1.3.2 รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวเดินป่าชุมชนเพื่อไปถ่ายภาพและการชื่นชมความงามตามจุดต่าง ๆ ใช้เวลาประมาณ 1.30 - 2 ชั่วโมง สามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงเช้าเพื่อชมแสงอาทิตย์ขึ้น โดยนักท่องเที่ยวจะต้องเดินทางไปพร้อมกับผู้สื่อความหมายที่เตรียมไว้ ณ ศูนย์วิทยุชุมชนและกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว เวลา 05.30 น.

1.4 รูปแบบขึ้นไปท่องเที่ยวภูมอกเค็งของนักท่องเที่ยว มีรูปแบบดังนี้

1.4.1 รูปแบบที่ 1 นักท่องเที่ยวติดต่อประสานงานผ่านกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนล่วงหน้าเพื่อวางแผนและเตรียมกลุ่มเจ้าหน้าที่เป็นผู้นำทาง เตรียมอาหารและน้ำดื่ม สิ่งนี้นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยวคือน้ำดื่ม 1 ขวดและยาทากันยุง 1 ซอง ผู้สื่อความหมายการท่องเที่ยวจะอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ เช่น เงื่อนไขการเดินทางท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับชุมชน ตำนาน ประวัติศาสตร์และพื้นที่การท่องเที่ยวภูมอกเค็ง

1.4.2 รูปแบบที่ 2 นักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นไปท่องเที่ยวเอง สามารถเดินทางขึ้นไปตามเส้นทางที่กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็งได้พัฒนาและมีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายไว้ตลอดเส้นทาง แต่การเข้าพื้นที่ป่าชุมชนเองถ้าไม่คุ้นเคยหรือเดินออกนอกเส้นทางหลักก็จะทำให้นักท่องเที่ยวหลงป่าได้ และยังมีข้อจำกัดด้านความปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยของธรรมชาติ แมลงหรือสัตว์มีพิษ การประมาทของนักท่องเที่ยวในบางจุดการท่องเที่ยวที่อันตราย ดังนั้นก่อนการเดินทางเองจึงต้องศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนที่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวภูมอกเค็ง และข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอกุหลาบที่เป็นพื้นที่หลักของทรัพยากรการท่องเที่ยว

1.5 การวิเคราะห์ SWOT Analysis กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

1.5.1 จุดแข็ง (Strength) พบว่า 1) มีผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมอกเค็งและพื้นที่วัดดอยสวรรค์ 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือการติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์และการสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน 3) มีกลุ่มชาวบ้านและสมาชิกร่วมกันสำรวจพื้นที่ภูมอกเค็งเพื่อกำหนดจุดการท่องเที่ยว การเป็นผู้นำและผู้สื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน 4) มีพื้นที่การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ศูนย์วิสาหกิจชุมชนก่อนที่จะเดินทางท่องเที่ยว 5) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและพื้นที่การท่องเที่ยวภูมอกเค็ง ต้นไม้ สมุนไพรและพืชท้องถิ่นที่ขึ้นบนภูมอกเค็ง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนและมีทักษะการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และ 6) ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์นำนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ท่องเที่ยวพื้นที่ภูมอกเค็ง

1.5.2 จุดอ่อน (Weakness) พบว่า 1) สมาชิกและผู้เข้าร่วมกลุ่มยังรวมตัวกันแบบเฉพาะกิจ และ 2) ขาดการกำหนดระเบียบ กฎกติกาและเงื่อนไขและความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน

1.5.3 อุปสรรค (Threat) พบว่า 1) สภาวะทางเศรษฐกิจของจังหวัดและของประเทศที่ส่งผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัดที่ค่อนข้างน้อยส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน และ 2) สถานการณ์โรคติดต่อ ส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวระวังตัวและมีการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวจึงส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม

1.5.4 โอกาส (Opportunity) พบว่า 1) หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวให้ความสนใจส่งเสริมและพัฒนาชุมชนและพื้นที่การจัดการท่องเที่ยว 2) สถาบันการศึกษาเข้ามาเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของชุมชนและกลุ่มผ่านกิจกรรมการสำรวจพื้นที่ภูมอกเค็งและพื้นที่บริเวณวัด และ 3) หน่วยงานด้านการสื่อสารสนับสนุนงบประมาณจัดทำวิทยุชุมชนเพื่อการเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

1.6 การวิเคราะห์ TOWS Matrix ได้กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพกลุ่ม 4 รูปแบบตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์กลยุทธ์ TOWS Matrix

	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
โอกาส (Opportunity)	กลยุทธ์เชิงรุก (SO) กลุ่มมีผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยว (S1) มีสถานีวิทย์ชุมชนเป็นเครื่องมือสื่อสาร (S2) กลุ่มและชุมชนร่วมกันสำรวจและกำหนดจุดการท่องเที่ยว (S3) มีพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว (S4) ผู้นำกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ (S5) ผู้นำและสมาชิกมีประสบการณ์นำนักท่องเที่ยวขึ้นภูมอกเคิ่ง (S6) โดยมีหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาและหน่วยราชการด้านการสื่อสารพร้อมเข้าไปส่งเสริมความรู้และจัดกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และบุคลากร (O1,O2,O3)	กลยุทธ์เชิงการแก้ไข (WO) สมาชิกกลุ่มยังรวมตัวกันลักษณะเฉพาะกิจ (W1) และขาดการกำหนดระเบียบ กติกาและเงื่อนไขและความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว (W2) โดยมีหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาพร้อมที่จะลงพื้นที่ไปจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว (O1,O2)
อุปสรรค (Threat)	กลยุทธ์เชิงการป้องกัน (ST) สภาพทางเศรษฐกิจ (T1) และสถานการณ์โรคโควิดส่งผลต่อการรวมกลุ่มกันพัฒนาศักยภาพกลุ่ม (T2) โดยกลุ่มมีวิทย์ชุมชนเป็นช่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ (S2) และกลุ่มมีผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและพื้นที่ภูมอกเคิ่ง (S5)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT) สมาชิกกลุ่มยังรวมตัวกันลักษณะเฉพาะกิจ (W1) และขาดการกำหนดระเบียบ กติกาและเงื่อนไขและความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว (W2) โดยกลุ่มมีผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและพื้นที่ภูมอกเคิ่ง (S5)

1.7 การมองภาพอนาคตของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว มีผลการมองภาพอนาคตร่วมกันดังนี้

1.7.1 การมีงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินการสำหรับการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวและพื้นที่การท่องเที่ยวภูมอกเคิ่ง

1.7.2 กลุ่มมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการ การสื่อสาร การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่และมีความแตกต่าง การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวงกว้างมากขึ้นจนกลุ่มมีความเข้มแข็ง และสามารถสร้างรายได้เสริมจากการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

1.7.3 มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอกุหลาบ พื้นที่การท่องเที่ยวในจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียงเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการร่วมพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว

1.7.4 การมีพื้นที่หรือสำนักงานดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยมีลักษณะเป็นศูนย์การเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการนำวัตถุทางวัฒนธรรมมาจัดแสดงนิทรรศการเสริมการท่องเที่ยวภูมอกเคิ่ง

2. แนวทางการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเคิ่ง มีแนวทางการพัฒนาเป็นรายด้านดังนี้

2.1 ด้านหน่วยงานภาครัฐ ต้องดำเนินการดังนี้ 1) กำหนดนโยบายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเคิ่ง 2) จัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 3) กำหนดให้หน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนเข้ามาดูแล

และเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนจนมีความเข้มแข็ง 4) สนับสนุนงบประมาณดำเนินการให้กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวใช้บริหารจัดการและการต่อยอดรายได้จากการดำเนินการ และ 5) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนหลากหลายรูปแบบที่เป็นรูปธรรมทั้งภายในจังหวัดและนอกจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มต้องดำเนินการดังนี้ 1) การกำหนดพื้นที่และตำแหน่งสมาชิกที่ชัดเจน 2) กำหนดกฎระเบียบการดำเนินการของกลุ่ม และ 3) กำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไขและกติกาสำหรับนักท่องเที่ยว

2.3 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มต้องดำเนินการมีดังนี้ 1) การร่วมกันวางแผนกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ และ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวเครือข่ายใกล้เคียง

2.4 ด้านงบประมาณ กลุ่มต้องดำเนินการดังนี้ 1) การระดมทุนจากสมาชิกกลุ่ม 2) การระดมทุนผ่านการจัดกิจกรรมของกลุ่ม และ 3) การขอรับงบประมาณการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน

2.5 ด้านผู้นำการท่องเที่ยว กลุ่มต้องดำเนินการดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพผู้นำและสมาชิกกลุ่มด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว 2) มีการพัฒนาศักยภาพการจัดการกิจกรรมตามเส้นทางท่องเที่ยว และ 3) มีการเชิญชวนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการเป็นผู้นำการท่องเที่ยว และการเป็นผู้สื่อความหมายการท่องเที่ยว

2.6 ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ กลุ่มต้องดำเนินการดังนี้ 1) การเข้าร่วมงานนำเสนอการท่องเที่ยวตามที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น 2) การสร้างสื่อสังคมออนไลน์หลากหลายรูปแบบ และ 3) การสร้างเครือข่ายการตลาดจากกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่

2.7 ด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว กลุ่มต้องดำเนินการดังนี้ 1) การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง 2) การจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย และ 3) การแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่มาเป็นเครือข่ายความร่วมมือการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็ง

3. การทดลองใช้แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จากการทดลองจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็ง ได้ดำเนินการประเมินศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและตัวแทนภาครัฐ (ภาพที่ 9) พบว่ากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีศักยภาพ จำนวน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่มีผู้นำและสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวใช้กิจกรรมการอนุรักษ์รักษาป่า และการสร้างความตระหนักรู้ด้วยการปลูกป่าผ่านการยิงเมล็ดพันธุ์พืชลงไปในพื้นที่ด้านล่างของภูมอกเค็ง 2) ด้านการเป็นผู้นำเที่ยว กลุ่มมีศักยภาพในการเป็นผู้สื่อความหมายของพื้นที่โดยภาพรวมของอำเภอกุหลาบ ตำบลหนองคัน และพื้นที่ภูมอกเค็งที่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างละเอียด และสามารถสื่อสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่และพืชท้องถิ่นที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ รวมถึงทรัพยากรมีค่าในป่าเช่น หน่อไม้ เห็ดที่เกิดขึ้นเองและชาวบ้านเก็บมาบริโภคหรือนำไปขายในตลาด โดยระหว่างการเดินทางนั้นผู้สื่อความหมายมีการดูแลนักท่องเที่ยวให้ปลอดภัยทั้งจากกิ่งไม้หลุมแอง แ่งหินตลอดเส้นทางและ 3) ด้านการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มสร้างเครือข่ายกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวบ้านหนองบัว อำเภอกุหลาบ โดยมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงมีการวางแผนเพื่อการสร้างเครือข่ายกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ใกล้เคียงอื่น ๆ ด้วย ส่วนด้านที่ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐหรือนักวิจัยเข้ามาช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดอย่างยั่งยืน พบว่ามีจำนวน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหน่วยงานภาครัฐ ต้องมีการกำหนดนโยบายและกิจกรรมการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม 2) ด้านการบริหารจัดการ ต้องมีการกำหนดตำแหน่งสมาชิกที่ชัดเจนและมีกฎระเบียบในการดำเนินการของกลุ่ม 3) ด้านงบประมาณ ต้องมีการระดมทุนผ่านการจัดกิจกรรมหรือการขอรับการส่งเสริมจาก

หน่วยงานภาครัฐ 4) ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ต้องมีทักษะการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์หลายรูปแบบ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 9 สมาชิกกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็งร่วมเรียนรู้และประเมินผลการพัฒนาศักยภาพบุคลากร
กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็ง
ที่มา : ผู้แต่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายโดยยึดตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. บริบทของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็ง พบว่าเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นมาเพื่อโดยการเห็นคุณค่าของทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมจากนั้น ผู้นำกลุ่มได้มีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุชุมชนเพื่อแจ้งจิตอาสาให้ขึ้นมาร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่วัดและภูหมากเค็งให้มีความสวยงาม สามารถเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวของตำบลหนองคันได้ โดยดำเนินการนั้นจะเป็นไปตามระบบของการรวมกลุ่มของสมาชิกโยมีเป้าหมายร่วมกันคือ การพัฒนาศักยภาพตนเอง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวร่วมกัน และมีการจัดการความรู้ในแต่ละพื้นที่ของภูหมากเค็งให้เป็นจุดที่สำคัญและแสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกลุ่มสมาชิก สอดคล้องกับ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2561) ที่กล่าวว่า การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวป่าชุมชนหรือภูเขาที่เป็นป่าสงวนนั้นต้องมาจากแนวคิดของผู้นำชุมชน และชาวบ้านร่วมระดมความคิดเพื่อร่วมกันพัฒนาในลักษณะกัลยาณมิตร เมื่อเห็นช่องทางของความเป็นไปได้ในการพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชน จึงร่วมกันสร้างกฎกติกาและกฎเกณฑ์ของกลุ่มเพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีมาตรฐาน เนื่องจากเส้นทางการท่องเที่ยวอาจมีความเสี่ยงหรือความไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ยังต้องมีการผลิตเอกสาร แผ่นพับที่เป็นคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับจุดต่าง ๆ ของพื้นที่การท่องเที่ยวภูเขา รายละเอียดของพันธุ์พืชระหว่างเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยว สำหรับ ปฐม หงส์สุวรรณ (2560) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะต้องเริ่มโดยคนในชุมชนก่อน จากนั้นจึงนำรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์มาใช้ในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ยังต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเลย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อช่วยส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีระบบจนนำไปสู่ความโดดเด่นและมีอัตลักษณ์ สำหรับรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็ง ในท้ายสุดนั้นจะสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กลุ่มมีเป้าหมายปลายทางในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเอง ดังที่ ไพริน เวชัญญะกุล (2563) กล่าวว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อและการให้ความรู้และประสบการณ์

ให้นักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยคนชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตนเองเป็นหลัก

อย่างไรก็ดีภูมอกเคิ่งในฐานะที่เป็นจุดหลักของการท่องเที่ยวชุมชนโดยมีสถานะเป็นทั้งป่าชุมชนที่ชาวบ้านเข้าไปหาของป่ามากินและขาย และยังเป็นพื้นที่การเรียนรู้ธรรมชาติที่มีความงามเฉพาะ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเคิ่งมีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนที่ว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรม เนื่องจากอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ได้แก่ 1) มีความหลากหลายลักษณะของพื้นที่ ทั้งพื้นที่เนินป่า พื้นที่เดินตามแนวชายเขา พื้นที่ราบบนยอดภูมอกเคิ่ง และพื้นที่กึ่งพื้นที่ราบ 2) มีความหลากหลายของพืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่นบนภูมอกเคิ่ง 3) มีสัตว์ป่าหลายชนิดให้นักท่องเที่ยวเห็นได้ 4) มีเรื่องเล่าและตำนานที่เกี่ยวกับภูมอกเคิ่ง 5) มีการพัฒนาจุดถ่ายภาพ และ 6) พื้นที่ภูมอกเคิ่งมีความร่มเย็นจากธรรมชาติ ตามแนวคิดของกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) และ อัจฉรวรรณ เพ็ญวันศุกร์ (2565) กล่าวว่า ศักยภาพของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่คือนั้นต้องสามารถพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวให้โดดเด่น ดึงดูดใจ สร้างเนื้อหาเรื่องราวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตอย่างหลากหลาย ส่วนภาพรวมของชุมชนการท่องเที่ยวนั้นต้องพัฒนาศักยภาพด้านความร่วมมือร่วมใจพัฒนาและการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน มีการสร้างความตระหนักรู้ถึงการเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวร่วมกันด้วย ทั้งนี้เพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวให้มีบุคลากรที่มีศักยภาพที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป อาภาพร บุญประสพ และคณะ (2564), มาลินี ศรีไมตรี (2559) และหทัยรัตน์ สวัสดิ์ (2563) กล่าวว่าวิธีการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนั้นต้องเหมาะสมกับความต้องการที่หลากหลายของสมาชิก เช่นด้วยการบรรยาย การอบรมเชิงปฏิบัติ การสร้างที่ปรึกษาการจัดการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว การจัดทำแผนปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการสนทนากลุ่ม ควรมีการจัดระบบแบบแผน หรือมีวิธีการจัดการในการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นจึงควรกำหนดขอบเขตการนำมาใช้ การคำนึงถึงต้นทุนด้านคุณค่า และความเสียหายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา หรือความเสื่อมโทรม เพื่อการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่ต่อไป

ส่วนการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเคิ่งให้ประสบความสำเร็จนั้นพบว่า สมาชิกกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งการท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง อย่างไรก็ตามการสร้างร่วมมือนี้กลุ่มได้ดำเนินการร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวภูมอกเคิ่ง โดยเครือข่ายการท่องเที่ยวจะมีการนำนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะมาสัมผัสกับธรรมชาติตลอดเส้นทางภูมอกเคิ่งที่เต็มไปด้วยพืชและสมุนไพร โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการปลูกฝังการรักธรรมชาติด้วยการปลูกป่า และกิจกรรมยิงเมล็ดมะค่าไปในบริเวณพื้นที่ด้านล่างของภูมอกเคิ่ง ส่วนการเก็บค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมการยิงเมล็ดมะค่าคนละ 250 บาท มีน้ำดื่ม 1 ขวด อาหารว่างและกาแฟไว้บริการด้วย สอดคล้องกับ มาลินี ศรีไมตรี (2559) ที่กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่ข้างเคียงและอยู่ห่างไกลออกไปจะทำให้มีการเชื่อมโยงความรู้กันผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การรับฟังประสบการณ์จากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การสะท้อนสภาพ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาต่อไปโดยเน้นความต่อเนื่องของการดำเนินการ อย่างไรก็ตามกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเคิ่งต้องให้ความสำคัญกับกฎและกติกาของกลุ่ม โดยต้องมีการสร้างกลไกการทำงานที่เน้นความเป็นธรรมและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง (วนิดา อ่อนละมัย, 2563)

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชน พบว่ากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวยังขาดการจดทะเบียนการจัดตั้งกลุ่มอย่างถูกต้อง โดยกลุ่มมีการรวมกันของชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นสมาชิกชมรมวิฑูมาเข้าร่วมการจัดการท่องเที่ยว โดยสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในทุกมิติ โดยที่ผ่านมาเป็นการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะตามประสบการณ์ของตนเองและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเข้ากับการจัดการท่องเที่ยวบ้านหนองบัว โดยกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่ชัดเจน เนื่องจากมีประสบการณ์ขึ้นไปหาของป่ามาขาย เช่น หน่อไม้ไผ่ซาง วานป่า และพืชสมุนไพร ซึ่งบุคลากรจัดการท่องเที่ยวต้องมีศักยภาพการวางแผนและการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเป็นระบบ มีการวางแผนและดำเนินการที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง (ชนิธิกาญจน์ จินใจตรง และคณะ, 2561; หทัยรัตน์ สวัสดิ์, 2563) สำหรับหน่วยงานภาครัฐนั้นต้องเข้าไปพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่เดินทางเข้ามาสัมผัสกับประสบการณ์เชิงคุณค่าผ่านกิจกรรมและการสื่อสารของผู้สื่อความหมายการท่องเที่ยว ส่วนกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวที่ดั่งขึ้นมาใหม่ด้วยการใช้ทุนทางธรรมชาติในพื้นที่มาสู่การจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองนั้นจำเป็นต้องได้รับการดูแลและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐทั้งด้านการพัฒนาคน ด้านพื้นที่และด้านการประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่มาสู่การจัดการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป (สุบัน พรเวียง และคณะ, 2561; ญัฐกานต์ รุ่งเรือง และ ลินจง โพชาริ, 2559) จะเห็นได้ว่าการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนั้นต้องเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละประเภทที่ต้องสร้างความร่วมมือกับคนกลุ่มคนอื่น ๆ ในชุมชน โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์และการตลาดให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น (จุฑาธิปต์ จันทรเอียด, อังสุมาลิน จานงขอบ, และ ญัฐพัชร มณีโรจน์, 2562; อาภาพร บุญประสพ และคณะ, 2564)

สำหรับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนั้นเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงทุกมิติที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ผลของการพัฒนาจะเกิดความยั่งยืน จึงมีแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐและกลุ่มต้องดำเนินการแบ่งเป็นรายด้านดังนี้ (1) ด้านหน่วยงานภาครัฐ ต้องมีการกำหนดนโยบายและกิจกรรมการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม (2) ด้านการบริหารจัดการ ต้องมีการกำหนดตำแหน่งสมาชิกที่ชัดเจนและมีกฎระเบียบในการดำเนินการของกลุ่ม (3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องมีการร่วมกันวางแผนกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย (4) ด้านงบประมาณ ต้องมีการระดมทุนผ่านการจัดกิจกรรมหรือการขอรับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ (5) ด้านผู้นำการท่องเที่ยว ต้องมีการเชิญชวนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่เข้ามาช่วยบริหารจัดการและดำเนินการเป็นผู้นำและการสื่อสารการท่องเที่ยว (6) ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ต้องมีทักษะการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์หลายรูปแบบ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ (7) ด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว ต้องเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง และแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้นักกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีการพัฒนาไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ สอดคล้องกับ ไพริน เวชัญญะกุล (2563) ที่กล่าวว่านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการปกป้องและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสวยงามและสมบูรณ์ โดยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามกลุ่มได้มีการทดลองการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อศึกษาศักยภาพบุคลากรพบว่ากลุ่มมีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว 3 ด้านคือ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเป็นผู้นำเที่ยว ด้านการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำมีศักยภาพการสื่อสารและเป็นผู้นำกลุ่มสำรวจ

ทรัพยากรการท่องเที่ยว และได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงดำเนินการได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการเป็นผู้นำการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวที่พร้อมจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ และกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง หรือบอกต่อไปยังคนอื่นที่สนใจ สอดคล้องกับ นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ (2560) ที่พบว่าการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้มแข็งมีแนวทางดังนี้ 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การเตรียมความพร้อมทรัพยากรท่องเที่ยวและชุมชน การจัดสรรสิ่งที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวมาใช้ประโยชน์สูงสุด และการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ประทับใจ และอยากกลับมาเยี่ยมเยือนอีก 2) ด้านราคา มีการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยว 3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นมีการผสมผสานความคิดสร้างสรรค์และความหลากหลายของกิจกรรม (ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และ พชรินทร์ เสริมการดี, 2556) 3) ด้านสถานที่นั้นต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วนเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทุกเพศ ทุกวัย มีความปลอดภัย มีความสะดวกต่อการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง มีบริการส่งต่อนักท่องเที่ยวไปยังชุมชนการท่องเที่ยวที่เป็นเครือข่าย 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด ต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัย สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนั้นไม่เป้าหมายเพื่อให้เกิดพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่และชุมชนมีรายได้สำหรับพื้นที่อำเภอกุหลาบนั้นมีภูมอกเค็ง ตั้งอยู่ตำบลหนองคันที่กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวนำความโดดเด่นของป่าชุมชนและภูเขาสูงมาจัดประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงคุณค่าของธรรมชาติ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพกลุ่มต้องเพิ่มด้านบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่ชัดเจนลงไป เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของการให้บริการท่องเที่ยว ซึ่ง จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด และคณะ (2562) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรให้มีความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารจัดการให้ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชน อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของกลุ่มและชุมชนตำบลหนองคันเป็นปัจจัยหลักสำคัญของการบริหารจัดการของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็ง มีเป้าหมายให้ชุมชนมีความยั่งยืนทั้งการดูแลป่าชุมชนและรายได้จากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ อัจฉรวรรณ เพ็ญวันศุกร์ (2565) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายที่เป็นพลังจากชุมชนร่วมดำเนินการ ดังนั้นกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมอกเค็งจะต้องประสานงานกับผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่นและคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมและร่วมเรียนรู้ทุกครั้ง โดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพด้านจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตชุมชนที่ต้องมีการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้คงอยู่ ทั้งนี้ต้องพัฒนาให้กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีความรู้เกี่ยวกับทักษะการดูแลธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมวิถีชีวิตและวัฒนธรรม และกลุ่มสามารถสื่อความหมายด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปยังนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย (หทัยรัตน์ สวัสดิ์, 2563)

ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนภูมอกเค็ง ตั้งกลุ่มขึ้นบนฐานการนำป่าชุมชนในพื้นที่ตำบลหนองคันมาสร้างคุณค่ามูลค่าเพิ่มสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่เข้ามามีส่วนทำกิจกรรมในวัด โดยมีวิทยุชุมชนเป็นช่องทางสื่อสารกับสมาชิกและคนในชุมชน โดยกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมาตรฐาน ดังนั้นภาครัฐในพื้นที่เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองคันและอำเภอกุหลาบที่มีบทบาทส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนต้องเข้าไปศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่มีมาตรฐานพร้อมกับการมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบดูแลพร้อมทั้งให้คำแนะนำด้านการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เส้นทาง

เข้าถึง การดูแลนักท่องเที่ยวตลอดเส้นทางท่องเที่ยวภูมิกึ่ง โดยมีการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวประจำหน่วยงาน

2. การจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมิกึ่งจากสถานการณ์เดิมก่อนโควิดมีนักท่องเที่ยวเข้ามา นักท่องเที่ยวบางส่วนผ่านการรับรู้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ จึงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเฉพาะกลุ่มที่สนใจความงามของธรรมชาติที่ใช้เวลาในการท่องเที่ยวไม่เกิน 3 ชั่วโมง ซึ่งกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูมิกึ่งขาดทักษะและศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ใหม่ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมาก ดังนั้นสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเลย และองค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ต้องเข้าไปช่วยพัฒนาทักษะการจัดการท่องเที่ยว การการตลาดและการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวก่อนและเป็นพี่เลี้ยงจนกลุ่มสามารถที่จะดำเนินการเองได้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2561). การศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่นการท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(28), 85-97.
- จุฑาธิปต์ จันทรเอียด, อังสุมาลิน จันทนอบ, และ ญัษฎพัชร มณีโรจน์. (2562). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์โดยชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลศรีนาวา จังหวัดนครนายก. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*, 5(1), 1-18.
- ชนิภาญจน์ จินใจตรง, วรากุล ตันชนะเทวินทร์, และ วราพรรณ ผลโพธิ์. (2561). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์ภูเขาเปาะ จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล*, 26(1), 74-91.
- ณศิริ ศิริพริมา, และ ศรีจิตรา นวรัตน์ภรณ์. (2562). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลภูหอ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ณัฐกานต์ รุ่งเรือง, และ ลินจง โพชาริ. (2559). องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและภู้องค้ำ ตำบลแก่งเค้ง อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 7(2), 195-213.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, ศุภสิทธิ์ เจริญสุข, ณศิริ ศิริพริมา, และ มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์. (2565). กระบวนการใช้ศิลปะและวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองบัวตำบลภูหอ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านการbinการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ ครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและนวัตกรรมบริษัท ไทยโพลีเทรนนิ่ง จำกัด (TFT).
- ไทยโรจน์ พวงมณี, พายุ แฝงทรัพย์, และ ศุภสิทธิ์ เจริญสุข. (2561). แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวภูมิกึ่งแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย. ใน *การประชุมทางวิชาการระดับชาติพะเยาวิจัยครั้งที่ 7*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- นิสากร ยินดีจันทร์, ฐิติพัฒน์ แก้วตาธนาวัฒนา, และ สันดุสิต บิรวงษ์ตระกูล. (2560). *การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- นิสากร อินดีจันทร์, ฐิพัฒน์ แก้วตาธนาวัฒนา, และ สันดุสิต บัณฑิตตระกูล. (2564). การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 11(1), 28-260.
- ปฐม หงส์สุวรรณ. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ พิธีกรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขง. ใน *การประชุมวิชาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.
- ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล, และ พชรินทร์ เสริมการดี. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และบ้านโตนป่าหนัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 27(83), 97-112.
- พิพัฒน์ สุวรรณชาติ. (2552). *การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนรุกขชาติภูแปก: กรณีศึกษาบ้านนาแลนข้าว ตำบลโพนสูง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*. (ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.
- พิมพ์วิโรจน์รุ่งสัจ. (2556). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ไพริน เวชัญญกุล. (2563). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 2(1), 50-63.
- มาลินี ศรีไมตรี. (2559). การพัฒนารูปแบบและศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 11(2), 53-65.
- รัชฎาภรณ์ ทองแป้น. (2562). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ จังหวัดลำปาง. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 7(2), 46-57.
- วนิดา อ่อนละมัย. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ ชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 2(1), 74-83.
- สุบัน พรเวียง, สมชาย อังสุโชติเมธ, สัญญา ม่วงราช, อัชรี กุลบุตร, ปภาดา สอนสิงห์, และ ประจวบ ขวัญมัน. (2561). *การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชาวกะเหรี่ยงบ้านวังกะลั่ง จังหวัดกำแพงเพชร*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- หทัยรัตน์ สวัสดิ์. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 2(1), 64-73.
- อัจฉราวรรณ เพ็ญวันศุกร์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนบางตะบูนและชุมชนบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 4(1), 97-114.
- อัญชลี ศรีเกตุ. (2565). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ที่ยั่งยืน. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 270-279.
- อาภาพร บุญประสพ, ศิวาพร พยัคฆนันท์, พชรภรณ์ เกลียวแก้ว, ธราธร ภูพานเชือก, ดารณี สุรินทร์เสนี, อารีรัตน์ สมานดุขณี, และ ปิยวรา พานิชวิฑิตกุล. (2564). การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนเพื่อส่งเสริมระบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(3), 15-30.

คณะผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ไทยโรจน์ พวงมณี

234 สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ถนนเลยเชียงคาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000
e-mail: thai-roj@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คสสิทธิ์ เจริญสุข

234 สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ถนนเลยเชียงคาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000
e-mail: mtcomputer9@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พชรภณ ใจงามดี

234 สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ถนนเลยเชียงคาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000
e-mail: por_express@hotmail.com

อาจารย์ณศิริ ศิริพริมา

234 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ถนนเลยเชียงคาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000
e-mail: sky_surin@hotmail.com